Mădălina STRECHIE,
Universitatea din Craiova

TERMENI DIN REPERTORIUL LINGVISTIC AL RUDENIEI LA ROMANI

La romani rudenia era foarte importantă, mai ales din punctul de vedere al apartenenței sociale. Se întâlnesc mai multe structuri de rudenie dintre care cele mai importante erau: *gens*, *tribus* şi *familia*. Cicero deosebea mai multe grade de rudenie în cadrul societății romane: cuplul, familia nucleară, familia extinsă, cetatea, etnia-*gens* şi *natio*. Dreptul roman oferea pentru rudenia din cadrul societății romane trei posibilități: a. Agnațiunea adică rudenia pe linie masculină care îi cuprindea pe toți cei care intrau sub incidența lui pater familias şi a puterii lui. Ea era aşa zisa rudenie civilă şi ea era singura care producea efecte juridice. b. Gentilitatea era tot o formă de rudenie civilă care cuprindea membrii uniți tot pe linie masculină. c. Cognațiunea era rudenia de sânge dintre cei care aveau un strămoş comun indiferent de linie. [1]

Rudenia era foarte importantă în cadrul societății romane, importanță demonstrată şi prin bogatul repertoriu lingvistic latin despre rudenie. Ea avea o mare importanță în ceea ce priveşte participarea la viața publică. *Gens, tribus* şi *familia* erau cele mai importante componente ale rudeniei romane la care se alăturau căsătoria şi adopția. Dacă primele trei ofereau moştenirea prestigiului social (ne gândim aici la cele două ordine din cadrul societății romane ordinul senatorial şi ordinul ecvestru) căsătoria putea schimba condiția socială a unei persoane, fiind în acelaşi timp şi o componentă importantă a cetățeniei romane, iar adopția aducea cu sine privilegiile familiei adoptive, chiar titlul imperial cum a fost cazul unor împărați romani (de exemplu Traian).

Familia era pentru romani un stat în miniatură, prin urmare era cea mai importantă legătură de rudenie. Şi astăzi în cadrul familiei se defineşte relația dintre un individ şi un grup. Tot în cadrul familiei se formau percepția vârstelor, compartamentele şi rolurile de gen. [2]

Termenul latin de *familia* a fost preluat de mai toate culturile europene, deşi romanii nu-l foloseau, până la Ulpian, cu înțelesul pe care îl avem astăzi. La romani familia desemna sclavii unui cuplu căsătorit, atât ai soțului cât şi ai soției. Aceşti sclavi erau tratați asemeni unei comunități. Mai mult, atunci când deveneau liberți sclavii luau numele-gentiliciul-stăpânului-s.n. *Familia* desemna şi afaceri pentru că industria romană s-a bazat pe un număr impresionant de scalvi specializi în domenii diferite. O dată cu Ulpian, *familia* desemna mai ales natura juridică a moştenirii. [3]

Multe studii despre familia romană se bazează pe relații juridice, unde cea mai importantă era *patria potestas*. *Patria potestas* era cea care asigura moştenitorilor de sex masculin apartenența la familia care putea conduce.

Rudenia la Roma era agnatică. Faptul că unele ginți şi familii au pierdut din importanță, a fost considerat favorabil apariției a două noi tipuri de familie, familia complexă, formată prin recăsătorie şi familia cognată, sau cognatică, centrată în jurul unei singure persoane şi care includea membrii atât pe linie paternă cât şi pe linie maternă. [4]

Grup de descendență a fost folosit, la început, cu referire la *gens*, în care s-ar fi reunit prin intermediul unei descendențe presupuse sau fictive, familiile suverane din Roma arhaică. Reprezenta o afiliere a familiilor în *gentes* diferite cu frontiere sociale bine delimitate. [5] O

BDD-A3135 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:00 UTC)

linie de înrudire patrilineară sau un clan se compunea din descendenții în linie agnatică dintr-un strămoş eponim. Descendența patrilineară era condiția dobândirii unui anumit statut şi prin urmare modalitatea de afiliere la un grup. Descendența aceasta producea şi o valoare juridică, fiind determinantă în ceea ce privea o sumă întreagă de drepturi şi îndatoriri asociate unei poziții sociale (ea regla comportamentele interpersonale din interiorul grupului). Cu alte cuvinte descendența nu va mai avea doar un caracter juridic, ci si unul politic, ea va domina politicul. [6] La romani descendența era definitorie pentru politică. Numai cei din familiile aristocrate puteau exercita funcții politice. Ordinul senatorial coordona *de iure* politica legislativă a Romei antice.

Tribul era pentru romani cea mai importantă rudenie în cadrul ierarhiei sociale. Acesta era compatibil cu forma oligarhică de conducere, admițând formele ierarhiei sociale. Într-un trib nu existau instituții permanente, dar existau puteri create ad-hoc la nivelurile superioare de fuziune, care coincideau de cele mai multe ori cu segmentarea genealogică. [7]

Terminologie pentru rudenia romană

Annexus, -us. s.m. unire, legături de rudenie.(Guțu, G., 1993, p. 39.)

Abnepos, (epigrafic), strănepot.

Adoptio, -onis, s.f. adopție, altoire; *Adoptator, -oris,* s.m. tată adoptiv; *Adoptivus, -a, -um* adj. 1. cel care adoptă, 2. cel care este adoptat; *Adoptaticius, -ii,* s.m fiu adoptiv; *Adopto, -are* vb. 1. a alege, 2. a adopta. (Crăcea, E., 2007, p. 238.)

Adnepos, (epigrafic), strănepot.

Agnatio, -onis, s,f 1. înrudire din partea tatălui; 2. naştere după moartea tatălui sau după încheierea testamentului. (Crăcea, E., 2007, p. 245.); *Agnatus, -us*, s.m.1. rudă din partea tatălui; 2. copil născut după ce tatăl şi-a stabilit moştenitorii naturali sau prin adopție. (Crăcea, E., 2007, p. 245.)

Avia, -ae, s.f. bunică. (Guțu, G.,1993, p. 57.); *Avitus*, adj. 3, al bunicului, al bunicii. .(Guțu,G., 1993, p. 57.); *Avunculus* (epigrafic) pentru bunic.

Cognatio, -onis, s.f., înrudire, rudenie (de sânge), rude; *Cognatus*, adj. 3, 1. rudă, înrudit, 2. asemănător, corespunzător.(Guțu, G., 1993, p. 83.)

Coniugalis, adj. 2, conjugal, de căsătorie; *Coniugium, -ii,* s.n. căsătorie, soț, soție; *Coniux, -iugis*, s.f şi s.m. soție, soț; *Coniungo, -ere, -iunxi, -iunctum*, vt. a lega, a uni, a-şi lua femeie în căsătorie etc.

Consaquineus adj. 3, din acelaşi sânge, înrudit; *Consaquineus,* -i, s.m. rudă, frate; *Consaquinea, -ae*, s.f. soră; *Consaquinitas, -atis*, s.f. înrudire (de sânge). (Guțu, G.,1993, p. 99.)

Consobrinus, -i, s.m. văr (după mamă); *Consobrina, -ae*, s.f. vară (după mamă); *Consors, -rtis*, adj. 1, părtaş, frate ….(Guțu, G., 1993, p.101.)

Conubium, -ii, s.n. căsătorie, dreptul de a se căsători. (Guțu, G., 1993, p.107.) *Ius conubium* era un drept fundamental al cetățenilor romani, acest drept fiind una dintre componentele cetățeniei romane.

Despondeo, -ere, -spondi, -sponsum, v.t. 1 a promite, a rezerva; 2. fig. a promite în căsătorie o fată….(Guțu, G., 1993, p.131.)

Divortium, -ii, s.n. divorț, despărțire.(Guțu, G., 1993, p.143.)

Emanicipio, v.i. I, 1.a elibera un fiu de sub puterea părintească; 2. a da în puterea altuia, a ceda. (Guțu, G., 1993, p. 153.)

Enuptio, -onis, s.f. măritarea unei femei cu un bărbat din afară (din altă clasă socială, localitate). (Guțu, G., 1993, p.155.)

BDD-A3135 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:00 UTC)

Familia, -ae, s.f. 1. familie sau totalitatea membrilor dintr-o casă sau dintr-o gintă, 2. scalvii unei case…; *Familiaris*, adj. 2, 1. de casă, ai casei; 2. ai familiei, de familie, avere, bunuri familiale; 3. binecunoscut, intim; 4 casă familială… (Guțu, G., 1993, p.175.)

Filia, -ae s.f. fiică; *Filiolus, -i*, s.m. copilaş; *Filius, -i*, s.m. fiu. (Guțu, G., 1993, p.179.)

Frater, -ris, s.m. 1. frate, 2. văr; *Fraternitas, -atis*, s.f. frăție; *Fraternus* adj. 3 frățesc, de frate, al fratelui; *Fratricida, -ae* s.f ucigaş al fratelui. (Guțu, G., 1993, p.184.)

Gener, -eri, s.m. ginere; *Genitor, -oris*, s.m. tată; *Gens, -tis* s.f. neam, familie; *Genticus* adj.3 al neamului; *Gentilicius* adj. 3 de familie, de neam; *Gentilis* adj. II, 1. propriu familiei, nume de familie; 2 al neamului, național.; *Gentilis, -is*, s.m. rudă, compatriot; *Gentilitas, -atis*, s.f. 1. înrudire; 2. rubedenie; *Genus, -eris,* s.n., 1. neam, familie; 2. fel, mod, speță, categorie. (Guțu, G., 1993, p.190.)

Hereditas, -atis, s.f. moştenire; *Heres, -edis*, s.m. şi s.f. moştenitor şi moştenitoare. (Guțu, G., 1993, p.197.)

Marita, -ae s.f. femeie măritată, soție; *Maritus, -i* s.m. soț; *Maritalis* adj. 2 conjugal; *Marito*, v.t. I a se căsători;

Mater, -eris, s.f. mamă; *Matercula, -ae*, s.f. măicuță; *Maternus*, adj. 3 matern, după mamă; *Matertera, -ae*, s.f mătuşă după mamă; *Matricida, -ae*., s.m. ucigaş de mamă.

Matrimonium, -ii s.n. căsătorie, a mărita. (Guțu, G., 1993, p. 253.) ;

Natio, -onis, s.f neam*; nata-, ae,* sf. fiică, *natus, -i.* s.m. fiu Guțu, G., 1993, pp. 265-267)

Nubo, -ere, nupsi, nuptum, v.i a se mărita, a se căsători.; *Nuptiae, -arum* s.f. nuntă, căsătorie; *Nurus, -us.* s.f. noră. (Guțu, G., 1993, p. 271-273.)

Pater, -tris, s.m. 1. tată, pl. părinți, strămoşi…(Guțu, G., 1993, p. 291.)

Pronepos, -otis, s.m. strănepot. (Guțu, G., 1993, p. 329.)

Socer, -eri, s.m. socru. (Guțu, G.,1993, p. 393.)

Soror, -oris, s.f., soră; *Sororius* adj 3 de soră. (Guțu, G., 1993, p. 394.)

Sponsalia, -ium s.n. logodnă. (Guțu,G., 1993, p. 398.)

Tribus, -us s.f. 1. trib, 2. împărțire administrativ geografică a cetățenilor romani…. (Guțu,G., 1993, p. 439.); Inițial au existat trei triburi, fondatoare ale poporului roman: *Ramnes, Tities şi Luceres*.

Unigena, -ae adj. m. şi f. din aceiaşi părinți. (Guțu, G., 1993, p. 446.)

Uxor, -oris, s.f. soție. (Guțu, G., 1993, p. 449.)

Vidua, -ae s.f. văduvă. (Guțu,G., 1993, p. 459.)

Aceştia sunt principalii termeni din repertoriul lingvistic al rudeniei romane, termeni selectați de noi în ordine alfabetică. Se observă o varietate destul de bogată, unii dintre aceştia găsindu-se şi în repertoriul juridic actual.

NOTE:

[1] Sâmbrian, T., *Drept privat roman,* Reprografia Universității din Craiova, Craiova, 1993, p. 74.

[2] Şerbănescu, Andra, *Cum gândesc şi cum vorbesc ceilalți. Prin labirintul culturilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 32.

[3] Sâmbrian, T., *op.cit*., p. 74.

[4] Goody, J., *Familia europeană. O încercare de antropologie istorică*, Traducere de Silvana Doboş, Editura Polirom, Iaşi, 2003, p. 14.

[5] ***Coordonatori Bonté, P., Izard, M., *Dicționar de etnologie şi antropologie,* traducere Smaranda Vultur, Radu Răutu, Editura Polirom, Iaşi, 1999, pp. 295-296.

[6] *Ibidem*

BDD-A3135 © 2010 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:00 UTC)

[7] ***Coordonator Boudon, R., Autori Baechler, J., Balle, F., Birnaum, P., Boudon, R., Chaezel, F., Cherkaoui, M., Cussin, M., Friedberg, E., Valade, B., *Tratat de Sociologie,* Traducere din limba franceză de Delia Vasiliu şi Anca Ene, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, pp. 89-96.

BIBLIOGRAFIE:

***Coordonator Boudon, Raymond. Autori Baechler, J., Balle, F., Birnaum, P., Baoudon, R., Chaezel, F., Cherkaoui, M., Cussin, M., Friedberg, E., Valade, B., (1997). *Tratat de Sociologie,* Traducere din limba franceză de Delia Vasiliu şi Anca Ene. Bucureşti: Editura Humanitas.

***Coordonatori Bonté, Pierre, Izard, Michel (1999). *Dicționar de etnologie şi antropologie,* traducere Smaranda Vultur, Radu Răutu. Iaşi: Editura Polirom.

Crăcea, Elena, (2007). *Dicționar latin-român, român-latin.* Constanța: Editura Steaua Nordului.

Dinu, Dana, (2008). *Lexicologia limbii latine,* Craiova: Editura Universitaria.

Goody, Jack, (2003). *Familia europeană. O încercare de antropologie istorică*, Traducere de Silvana Doboş. Iaşi: Editura Polirom.

Guțu, Gheorghe, (1993). *Dicționar latin-român,* Ediție revăzută şi completată. Bucureşti: Editura Ştiințifică.

Sâmbrian, Teodor, (1993). *Drept privat roman.* Craiova: Reprografia Universităţii din Craiova.

Şerbănescu, Andra, (2007). *Cum gândesc şi cum vorbesc ceilalți. Prin labirintul culturilor.* Iaşi: Editura Polirom.

RÉSUMÉ

TERMES DU RÉPERTOIRE LINGUISTIQUE DE LA PARENTÉ CHEZ LES ROMAINS

Les relations de famille étaient très importantes pour les romains du point de vue social. Généralement, les degrés de relation étaient établis par la famille, la race et les tribus. Le marriage et l' adoption étaient des relations de famille également importantes. Ces relations établissaient des différenciations de priorité , de propriété et de droit. Le répertoire linguistique des relations de famille est très riche et divers et est souvent utilisé dans le langage juridique de nos jours.

MOTS- CLÉS*: Romains, tribu, famille, gens, relations de famille..*

BDD-A3135 © 2010 Editura Europlus

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:00 UTC)